ECLI:LV:AT:2023:1012.11200043517.6.L
Lieta Nr. 11200043517, SKK-134/2023
Krimināllietu departaments

Latvijas Republikas Senāts
LĒMUMS
Rīgā 2023. gada 12. oktobrī

Senāts šādā sastāvā: senatore referente Aija Branta, senatores Anita Poļakova un Inese Laura Zemīte

rakstveida procesā izskatīja krimināllietu sakarā ar apsūdzētās /pers. A/ kasācijas sūdzību par Zemgales apgabaltiesas 2022. gada 16. novembra lēmumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Zemgales rajona tiesas 2022. gada 9. maija spriedumu
/pers. A/, personas kods /personas kods/,
atzīta par vainīgu Krimināllikuma 126. panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīta ar sabiedrisko darbu uz 200 stundām.

[2] Ar pirmās instances tiesas spriedumu /pers. A/ atzīta par vainīgu un sodīta par tāda miesas bojājuma tīšu nodarīšanu, kas nav bīstams dzīvībai un nav izraisījis šā likuma 125. pantā paredzētās sekas, bet izraisījis ilgstošu veselības traucējumu (vidēja smaguma miesas bojājums).

[3] Ar Zemgales apgabaltiesas 2022. gada 16. novembra lēmumu, iztiesājot lietu sakarā ar apsūdzētās /pers. A/ aizstāvja Andra Mucenieka apelācijas sūdzību, Zemgales rajona tiesas 2022. gada 9. maija spriedums atstāts negrozīts.

[4] Par Zemgales apgabaltiesas 2022. gada 16. novembra lēmumu apsūdzētā /pers. A/ iesniegusi kasācijas sūdzību, kurā lūdz atcelt tiesas nolēmumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai.

Kasācijas sūdzība pamatota ar turpmāk norādītajiem argumentiem.

[4.1] Apelācijas instances tiesa, nekonstatējot viņas darbībās nepieciešamo aizstāvēšanos saskaņā ar Krimināllikuma 29. panta pirmās daļas nosacījumiem, ir pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574. panta 1. punktā norādīto pārkāpumu.

[4.2] Apsūdzība pēc Krimināllikuma 126. panta pirmās daļas neatbilst Kriminālprocesa likuma 405. pantā noteiktajām prasībām, jo tajā nav skaidri un saprotami izklāstīti viņai inkriminētā noziedzīgā nodarījuma faktiskie apstākļi, kas liedzis pilnvērtīgi īstenot Kriminālprocesa likuma 20. pantā noteiktās tiesības uz aizstāvību.

[4.3] Apelācijas instances tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 15. pantā nostiprinātā pamatprincipa – tiesības uz taisnīgu tiesu – pārkāpumu, jo iztiesājusi lietu rakstveida procesā, neņemot vērā viņas aizstāvja apelācijas sūdzībā pamatoto lūgumu izskatīt lietu mutvārdu procesā.

[4.4] Viņas vainīguma pierādīšanai, izmantojot policijas inspektora /pers. B/ ziņojumā ietvertās ziņas par faktiem, kuras nav pārbaudītas Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā, apelācijas instances tiesa pieļāvusi Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 6. panta pirmās daļas, Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. panta un Kriminālprocesa likuma 15. panta pārkāpumu.

[4.5] Atzīstot, ka noziedzīgais nodarījums izdarīts alkohola ietekmē, apelācijas instances tiesa atzinumu pamatojusi ar nepieļaujamu pierādījumu, proti, ziņām par faktiem, kas iegūtas pirmstiesas kriminālprocesā 2017. gada 12. augustā, nopratinot viņu liecinieces statusā. Turklāt tiesa nav ņēmusi vērā, ka šajās liecībās ietvertās ziņas pirmās instances tiesa saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 130. panta otrās daļas 2. punktu ir atzinusi par nepieļaujamiem un pierādīšanā neizmantojamiem pierādījumiem. Tādējādi apelācijas instances tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma pārkāpumu, kas atzīstams par būtisku pārkāpumu šā likuma 575. panta trešās daļas izpratnē.

Motīvu daļa

[5] Senāts atzīst, ka kasācijas instances tiesas kompetencē visupirms ir sniegt atbildi, vai apelācijas instances tiesa, izskatot lietu, ir pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 15. panta pārkāpumu.

[5.1] Kriminālprocesa likuma 15. pantā noteikts kriminālprocesa pamatprincips – ikviena tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā, objektīvā un neatkarīgā tiesā.

Tiesības uz taisnīgu tiesu nostiprinātas arī Satversmes 92. pantā, kas noteic, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.

Arī Konvencijas 6. panta pirmajā daļā ikvienam ir garantētas tiesības uz taisnīgu un atklātu lietas savlaicīgu izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā tiesā.

Tiesības uz mutvārdu procesu ietilpst tiesību uz taisnīgu tiesu tvērumā, līdz ar to šo tiesību ierobežojumam jābūt leģitīmam un attaisnojamam pamatam. Vienlaikus Kriminālprocesa likuma 15. pantā noteiktās tiesības uz taisnīgu tiesu, kas ietver arī tiesības uz mutvārdu procesu, nav absolūtas.

Gadījumi, kad krimināllietu var iztiesāt rakstveida procesā, noteikti Kriminālprocesa likuma 559. panta ceturtajā daļā. Savukārt Covid-19 infekcijas izplatības laikā lietas iztiesāšanu apelācijas instances tiesā papildus noteica Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likums (turpmāk – Covid-19 likums), kas paredzēja iespēju iztiesāt krimināllietas rakstveida procesā arī Kriminālprocesa likumā neminētos gadījumos.

Senāts norāda, ka, piemērojot Covid-19 likuma 12. panta pirmo daļu, jāņem vērā šā likuma 1. panta pirmajā daļā definētais likuma mērķis – noteikt tiesisko kārtību Covid-19 infekcijas izplatības laikā, paredzot atbilstošu pasākumu kopumu, kas nodrošina ar sabiedrības veselības un drošības

interesēm samērīgu privātpersonu tiesību un pienākumu apjomu un efektīvu valsts un pašvaldības institūciju darbību. Savukārt šā likuma 1. panta trešajā daļā noteikti vispārējie principi, kas piemēroti, nosakot Covid-19 likumā uzskaitīto pasākumu kopumu, proti, cilvēktiesību ierobežošanas minimizēšana; sabiedrības veselības apdraudējuma mazināšana; publisku un sabiedrībai nozīmīgu pakalpojumu pieejamības ierobežošanas pieļaujamība tikai tādā mērā, cik tas nepieciešams sabiedrības veselības un drošības nodrošināšanai, kā arī pakalpojumu sniegšanā un saņemšanā iesaistīto personu veselībai un drošībai.

Senāts iepriekš secinājis, ka Covid-19 likuma spēkā esība pati par sevi nav pietiekams pamats, lai lietu izskatītu rakstveida procesā saskaņā ar šā likuma 12. panta pirmo daļu, ņemot vērā, ka šajā tiesību normā paredzētā iespēja noteikta, lai mazinātu lietas dalībnieku, tiesnešu un tiesas darbinieku veselības apdraudējumu. Turklāt lietas izskatīšana rakstveida procesā nav pienākums, tādēļ, izvērtējot pastāvošos riskus, iespējams izvēlēties alternatīvus pasākumus, piemēram, izskatīt lietu mutvārdu procesā videokonferences režīmā (sk. *Senāta 2023. gada 21. februāra lēmuma lietā Nr. SKK-6/2023, ECLI:LV:AT:2023:0221.16870001618.5.L, 6. punkts*).

Savukārt Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē ir atzīts, ka tiesai ir jāpamato lietas izskatīšana rakstveida procesā, kas ir izņēmums no pamatprincipa, nevis pamatprincipa ievērošana jeb lietas izskatīšana mutvārdu procesā (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2010. gada 7. decembra sprieduma lietā „Andersson v. Sweden", iesnieguma Nr. 17202/04, 53. punkts*).

No lietas materiāliem konstatējams, ka krimināllieta pirmās instances tiesā iztiesāta mutvārdu procesā. Par pirmās instances tiesas spriedumu apsūdzētās /pers. A/ aizstāvis A. Mucenieks iesniedzis apelācijas sūdzību, kurā, atsaucoties uz Kriminālprocesa likuma 551. panta pirmās daļas 4. punktu un šā panta trešo daļu, lūdzis izskatīt krimināllietu mutvārdu procesā, pārbaudot lēmumā par krimināllietas nodošanu tiesai minētos pierādījumus, kā arī atkārtoti uzaicināt un uzklausīt liecinieci /pers. C/.

Apelācijas instances tiesas tiesnese 2022. gada 5. augustā pieņēmusi lēmumu par lietas iztiesāšanu rakstveida procesā, pamatojoties uz 2020. gada 5. jūnija Covid-19 likuma 12. panta pirmajā daļā noteikto. Prokuroram, aizstāvim un personai, kuras intereses izskatāmā sūdzība aizskar, izskaidrotas tiesības 10 dienu laikā pieteikt noraidījumu tiesas sastāvam vai atsevišķam tiesnesim, iesniegt pamatotus iebildumus pret lietas iztiesāšanu rakstveida procesā un tiesības iesniegt viedokli par apelācijas sūdzību. Prokurors Madars Āboms apelācijas instances tiesai iesniedzis viedokli, norādot, ka neiebilst pret lietas izskatīšanu rakstveida procesā.

Apelācijas instances tiesa 2022. gada 16. novembra lēmumā konstatējusi, ka prokurors, aizstāvis un personas, kuru intereses izskatāmā sūdzība aizskar, nav iesnieguši iebildumus pret lietas izskatīšanu rakstveida procesā, tādējādi atzīstot par iespējamu krimināllietu izskatīt rakstveida procesā.

Kriminālprocesa likuma 1. pantā definēts šā likuma mērķis, proti, noteikt tādu kriminālprocesa kārtību, kas nodrošina efektīvu Krimināllikuma normu piemērošanu un krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu bez neattaisnotas iejaukšanās personas dzīvē.

Atbilstoši Kriminālprocesa likumā noteiktajam apelācijas instances tiesā lietas pamatā iztiesājamas mutvārdu procesā, izņemot šā likuma 559. panta ceturtajā daļā noteiktajos gadījumos. Turklāt arī šajā normā noteiktais tiesai neuzliek pienākumu iztiesāt lietu rakstveida procesā.

Covid-19 likuma 3. pants noteic, ka saskaņā ar šo likumu privātpersonu tiesību ierobežojumus var noteikt vienīgi tad, ja sabiedrības drošības riskus saistībā ar Covid-19 infekcijas izplatību nav iespējams efektīvi novērst, piemērojot vispārējā tiesiskajā kārtībā noteiktos tiesiskos līdzekļus.

Senāts konstatē, ka izskatāmajā krimināllietā apelācijas instances tiesa nav pamatojusi nepieciešamību noteikt lietas izskatīšanu rakstveida procesā kā izņēmumu no vispārējā principa.

Ievērojot izklāstītos argumentus, Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesa, nemotivējot lietas izskatīšanu rakstveida procesā saskaņā ar Covid-19 likuma 12. panta pirmo daļu, ir pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 15. pantā noteikto kriminālprocesa pamatprincipu – tiesības uz taisnīgu tiesu.

[5.2] Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 131. panta otro daļu izmeklēšanas iestādei, prokuratūrai vai tiesai adresēts personas pašas uzrakstīts un parakstīts ziņojums, iesniegums vai paskaidrojums par noziedzīgu nodarījumu, konkrētiem faktiem vai apstākļiem ir liecība.

Līdz ar to personas pašrocīgi rakstītie un parakstītie ziņojumi ir pārbaudāmi kārtībā, kāda likumā paredzēta liecību pārbaudei.

Kriminālprocesa likuma 449. panta otrā daļa noteic, ka tiesas sēdē personas sniedz liecības mutvārdos. Savukārt minētā panta trešā daļa noteic, ka rakstveida pierādījumus un citus dokumentus, kas attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, tiesas sēdē nolasa vai atskaņo pilnībā vai daļēji, ja persona, kura īsteno aizstāvību, prokurors, cietušais vai viņa pārstāvis [..] pieteicis šādu lūgumu.

Arī Senāta judikatūrā norādīts, ka Kriminālprocesa likuma 449. panta trešajā daļā norādītais jēdziens „rakstveida pierādījumi un dokumenti" nav attiecināms uz personu liecībām, kas, lai arī ir fiksētas rakstveida formā, ir pakļautas citiem pārbaudes kritērijiem (*Senāta 2013. gada 10. decembra lēmums lietā Nr. SKK-463/2013, 01517014603*).

Liecību nolasīšanas vai atskaņošanas kritēriji noteikti Kriminālprocesa likuma 501. pantā.

Senāts konstatē, ka ne pirmās instances tiesa, ne apelācijas instances tiesa policijas inspektora /pers. B/ pašrocīgi rakstīto ziņojumu nav pārbaudījusi saskaņā ar minētajiem kritērijiem.

Senāts iepriekš atzinis, ka Kriminālprocesa likumā noteiktās pierādījumu pārbaudes kārtības neievērošana, tiesas atzinuma pamatošana ar pierādījumiem, kas nav pārbaudīti likumā noteiktajā kārtībā, ir pretrunā ar Kriminālprocesa likuma 15. pantā nostiprināto pamatprincipu – tiesībām uz taisnīgu tiesu (*Senāta 2011. gada 9. jūnija lēmums lietā Nr. SKK-198/2011, 16870000906*).

Līdz ar to Senāts atzīst, ka ir pieļauts Kriminālprocesa likuma 15. pantā nostiprinātā pamatprincipa pārkāpums.

[6] Ņemot vērā, ka apsūdzētās /pers. A/ kasācijas sūdzībā ietvertie argumenti par Kriminālprocesa likuma 574. panta 1. punktā pieļauto pārkāpumu pamatā ir saistīti ar pierādījumu vērtējumu, Senāts tos šajā lēmumā nevērtēs, jo lieta atkārtoti izskatāma apelācijas instances tiesā atbilstoši Kriminālprocesa likuma 53. nodaļā noteiktajam.

[7] Vienlaikus Senāts atzīst par nepieciešamu sniegt atbildi uz kasācijas sūdzībā izvirzīto argumentu par apsūdzības neatbilstību Kriminālprocesa likuma 405. panta nosacījumiem.

Kriminālprocesa likuma 405. panta pirmā daļa noteic, ka lēmumā par personas saukšanu pie kriminālatbildības prokurors tajā skaitā norāda katra inkriminētā noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus, kas nosaka juridisko kvalifikāciju.

Savukārt Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka tas, cik detalizēti apsūdzībā norādāma informācija par noziedzīgo nodarījumu, ir atkarīgs no katras lietas apstākļiem (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2000. gada 25. jūlija sprieduma lietā „Mattoccia v. Italy, iesnieguma Nr. 23969/94, 60. punkts*).

No 2019. gada 25. jūnija protokola par apsūdzības izsniegšanas gaitu konstatējams, ka apsūdzētā /pers. A/ norādījusi, ka neatzīst viņai celto apsūdzību, paskaidrojumus nav sniegusi. Minētajā procesuālajā darbībā piedalījies /pers. A/ aizstāvis A. Mucenieks. Savukārt no pirmās instances tiesas sēdes protokola konstatējams, ka apsūdzētā /pers. A/, atbildot uz tiesas jautājumu, apstiprinājusi, ka viņai celtā apsūdzība pēc Krimināllikuma 126. panta pirmās daļas ir saprotama.

Apelācijas instances tiesa atstājusi negrozītu pirmās instances tiesas spriedumu, piekrītot spriedumā sniegtajam pierādītā noziedzīgā nodarījuma aprakstam.

No lietas materiāliem konstatējams, ka, aizstāvoties pret apsūdzību, apsūdzētā /pers. A/ sniegusi liecības, izteikusi viedokli par lietā iegūto

pierādījumu pieļaujamību, ticamību un pietiekamību, pārsūdzējusi gan pirmās instances tiesas spriedumu, gan apelācijas instances tiesas lēmumu.

Senāts konstatē, ka /pers. A/ celtajā apsūdzībā un noziedzīgā nodarījuma aprakstā pēc Krimināllikuma 126. panta pirmās daļas ir norādīti inkriminētā noziedzīgā nodarījuma faktiskie apstākļi, kas nosaka juridisko kvalifikāciju, un tādējādi atzīstams, ka apsūdzība pilda gan norobežojošo, gan informatīvo funkciju. Apsūdzība pietiekami uzskatāmi un nepārprotami raksturo apsūdzētajai inkriminēto noziedzīgo nodarījumu un ļauj viņai pilnvērtīgi īstenot savas tiesības uz aizstāvību. Turklāt no lietas materiāliem konstatējams, ka aizstāvis A. Mucenieks, kurš īstenojis apsūdzētās /pers. A/ aizstāvību pirmstiesas kriminālprocesā un pirmās instances tiesā, nav paudis viedokli par apsūdzības neatbilstību Kriminālprocesa likuma 405. panta prasībām.

Senāts atzīst, ka apsūdzētā /pers. A/, izvirzot šādu argumentu tikai kasācijas sūdzībā, vēlas panākt apelācijas instances tiesas sprieduma atcelšanu, norādot uz neesošiem Kriminālprocesa likuma pārkāpumiem.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. pantu un 587. panta pirmās daļas 2. punktu, Senāts

nolēma

atcelt Zemgales apgabaltiesas 2022. gada 16. novembra lēmumu un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai Zemgales apgabaltiesā.

Lēmums nav pārsūdzams.

A. Branta A. Poļakova I. L. Zemīte